

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ไม่ว่าจะเป็นประเทศหรือชาติใด ๆ ในโลก จะถือว่าปัจจัยสำคัญที่จะพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าไปได้นั้นจะต้องอาศัยปัจจัยในการจัดการศึกษาให้แก่บุคคลในชาตินั้น ๆ ให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพ เพราะเชื่อว่าผลที่เกิดจากการจัดการศึกษานั้นจะส่งผลต่อการพัฒนาในส่วนรวมทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและด้านอื่น ๆ อันหมายถึงชาติและประเทศนั้นจะเจริญก้าวหน้าไปด้วย ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของสถาบันต่าง ๆ ทางด้านการจัดการศึกษาที่มีอยู่ในประเทศทั้งส่วนที่เป็นของรัฐและเอกชนจะต้องรับภารกิจอันสำคัญนี้เพื่อสร้างสมรรถภาพต่าง ๆ ให้เกิดในตัวผู้เรียนให้จงได้ และโดยหลักวิชาการแล้วถึงแม้ว่าผู้เรียนจะเรียนสำเร็จไปแล้วก็ตาม แต่ภารกิจของสถาบันที่ศึกษาก็จะต้องติดตามและประเมินผลผู้ที่เรียนสำเร็จเหล่านั้นว่าผู้เรียนได้นำเอาความรู้ความสามารถและทักษะที่ได้จากการเรียนไปใช้กับชีวิตประจำวันในสังคมได้แค่ไหนเพียงใด ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาดังกล่าวนี้จะป้อนกลับไปสู่การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร การบริหารโรงเรียน ทั้งด้านบริหารและงานวิชาการ ตลอดจนกระบวนการจัดการศึกษาด้านอื่น ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงขึ้นสืบต่อไป ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติระยะที่ 5 (แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525-2529 : 21) ได้กล่าวถึงสาระสำคัญเกี่ยวกับนโยบายในหลักของการพัฒนาการศึกษาไว้ตอนหนึ่งว่า

...มุ่งปรับปรุงคุณภาพการศึกษาโดยเน้นปรับปรุงระบบการดำเนินงานอันได้แก่ การวางระบบการตรวจมาตรฐานและวิทยฐานะ การติดตามประเมินผลและการนิเทศการศึกษา การปรับปรุงหลักสูตร เนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสม...

ซึ่งจะเห็นได้ว่ารัฐได้มองเห็นความสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

ในแง่ของสถาบันที่ให้การศึกษานำเพื่อให้เยาวชนคนในชาติได้พัฒนาและเจริญเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคตนั้น "โรงเรียน" ยังเป็นสถาบันที่มีความสำคัญที่

จะต้องมีการกิจและมีบทบาทให้การศึกษาคือจะปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีอันเป็นนโยบายของรัฐที่ได้เล็งเห็นความสำคัญของการส่งเสริมความเจริญแห่งคนทางด้านคุณธรรม ค่านิยมทั้งปวงให้เป็นที่ถูกคองตามความต้องการของประเทศชาติดังที่ ทรอย ฮอลลiday (Troy Holliday 1958 : 169-71) ได้กล่าวไว้

... ปัจจุบันโรงเรียนมีบทบาทมากในค่าน้ำที่พลเมือง (civic training) เพราะโรงเรียนมีอิทธิพลต่อเด็กมากกว่าสถาบันอื่น เพราะมีโครงการฝึกอบรมและมีวัตถุประสงค์เฉพาะในการสอน คือ การพัฒนาให้เป็นพลเมืองที่ดีตั้งแต่เด็ก...

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า โรงเรียนเป็นสถาบันที่มีหน้าที่โดยตรง และมีความพร้อมมากกว่าสถาบันอื่นในการที่จะปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีอันเป็นนโยบายของรัฐที่มีความสำคัญยิ่ง ซึ่งสามารถที่จะส่งเสริมความเจริญทั้งด้านมนุษยสัมพันธ์ ความสามารถในการครองชีพ และความรับผิดชอบตามที่ความเป็นพลเมืองดีนอกเหนือไปจากการให้การศึกษาด้านวิชาการอื่น ๆ ซึ่งจะเห็นได้จากกรวางแนวทางในการปฏิรูปการศึกษา (รายงานปฏิรูปการศึกษา (ฉบับย่อ) 2517 : 2) ที่ได้ระบุว่าเป็นจุดเน้นไว้ว่า

... จะต้องช่วยบุคคลให้เข้าใจและกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตามวิถีทางประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทั้งจะต้องส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตน รู้จักรับผิดชอบตนเองและสังคม มีวินัย และเคารพกฎหมายของบ้านเมือง...

โดยนัยดังกล่าวนี้ การจัดการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ จึงจำเป็นจะต้องอาศัยการฝึกให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำ (learning by doing) อย่างจริงจัง เพื่อให้มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานแต่แรกเริ่ม พร้อมทั้งมีทักษะและประสบการณ์ตรงต่อการทำงานด้วย เนื่องจากเป็นที่เข้าใจและเป็นที่ยอมรับกันในวงการศึกษาว่า การเรียนการสอนนั้นมิได้จำกัดขอบเขตอยู่ภายในเฉพาะตัวห้องหรือภายในห้องเรียนเท่านั้น แต่อาจขยายกว้างขวางออกไปถึงประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของแต่ละคนด้วย อิทธิพลและประสบการณ์ภายนอกห้องเรียนมีมากมายใหญ่หลวงนัก อาจทำให้คนแปรผันไปในทางที่ดีหรือไม่ดีก็ย่อมเป็นไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็ก "วัยรุ่น" ที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เป็นวัยที่ชอบสำรวจค้นคว้าหาสิ่งใหม่ ๆ แปลก ๆ อยู่เสมอ และชอบทำงาน เป็นหมู่คณะ โรงเรียนจึงควรตระหนักถึงบทบาทของคนที่จะต้องส่งเสริมพัฒนาการของเด็กด้านต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย ดังนั้นแล้วทั้งแต่การจัดการเรียนการสอนเฉพาะ

แต่ในห้องเรียนเพียงอย่างเดียวจึงไม่เป็นการเพียงพอที่จะตอบสนองหลักการและภารกิจดังกล่าวได้ หลักสูตรจึงได้กำหนดให้มีการจัดกิจกรรมนักเรียนขึ้น เพื่อที่จะส่งเสริมให้การเรียนการสอนได้สมบูรณ์ขึ้น กิจกรรมนักเรียนดังกล่าวจะเป็นการส่งเสริม ผักผ่อน และเพิ่มเติมประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนได้มีความรู้ ทักษะที่เหมาะสมกับความเป็นพลเมืองดีในระบบประชาธิปไตยโดยเป็นอย่างดี ดังที่ สมิท (Smith) เคราส์ (Krouse) และแอตกินสัน (Atkinson) ได้กล่าวว่า

...ในสังคมประชาธิปไตย โรงเรียนมีความรับผิดชอบในการเตรียมประสบการณ์ที่จะทำให้นักเรียนสามารถมีส่วนร่วมในการปกครอง เพราะหากประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการกลุ่ม ขาดความซาบซึ้ง เห็นคุณค่าของประชาธิปไตย และความสามารถในการดำรงชีวิต ตลอดจนการทำงานร่วมกันกับสมาชิกอื่นของสังคมแล้ว รากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยของเราก็จะล่มเหลว..

นอกจากนั้น ประสิทธิ์ โชติพันธุ์ (2513 : 116) ได้กล่าวเสริมเพื่อเน้นให้เห็นความสำคัญของการทำงานร่วมกันของเด็กในโรงเรียนในอันที่จะส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีไว้ตอนหนึ่งว่า

...ระหว่างเด็กที่อยู่ในโรงเรียน ครูต้องสอนให้เด็กรู้จักสิทธิของตนในขอบเขตของขอบบังคับ ให้เด็กรู้จักหน้าที่ของตนและรับผิดชอบต่อหน้าที่ ให้รู้จักช่วยเหลือกัน สามารถทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะได้ ให้มีสัมมาคารวะต่อกัน และที่สำคัญที่สุดก็คือให้เด็กรู้จักตื่นตัวในปัญหาของสังคม และการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อช่วยแก้ปัญหาเหล่านั้นให้ดีขึ้น... และโดยสรุปว่า ... ดังนั้นเพื่อที่จะส่งเสริมพัฒนาการของการเป็นพลเมืองดีให้มีสมรรถภาพและส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีในระบบประชาธิปไตย โรงเรียนควรให้ความสนใจและนำเอาวิธีการของประชาธิปไตยมาใช้ในโรงเรียน กิจกรรมรวมหลักสูตร ซึ่งเป็นกิจกรรมด้านการปกครองตามแบบอย่างอันดีงามที่สุด ได้แก่ "กิจกรรมสถานักเรียน" ซึ่งจะฝึกให้รู้จักการปกครองในระบบประชาธิปไตย และทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบบประชาธิปไตย...

จึงอาจกล่าวได้โดยสรุปว่า ในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะในโรงเรียนนั้นมีความสำคัญที่จะฝึกฝนอบรมให้ผู้เรียนเป็นแบบอย่างของความเป็นพลเมืองดีได้อย่างดีที่สุด ทั้งนี้เพราะโรงเรียนมีจุดหมาย โครงสร้างที่เหมาะสมที่จะรับบทบาทภาระหน้าที่นี้ได้เป็นอย่างดี และในส่วนของจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนนั้น โรงเรียนก็สามารถจะจัดการเรียนการสอนได้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนักเรียนอันเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนนั้น เป็นส่วนสำคัญที่จะส่งเสริมให้

เกิดความรู้ ทักษะ และเจตคติที่จะเป็นการเตรียมตัวเด็กให้เป็นพลเมืองดีในอนาคตตาม
ที่ปรารถนาได้ ซึ่งจากการศึกษาหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของกระทรวงศึกษา-
ธิการ พ.ศ. 2521 ก็พบว่า ได้กำหนดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนักเรียนไว้ในโครงสร้าง
ของหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมนักเรียน 1 คาบต่อสัปดาห์ และผู้ที่จะจบ
หลักสูตรได้นั้นก็จะต้องผ่านการประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนด้วย ✓

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2521 : 8) ได้ให้ความหมายของคำว่า "กิจกรรม
นักเรียน" (student activity) ไว้ว่า

...กิจกรรมนักเรียนเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นนอกเวลาเรียน เพื่อให้นักเรียนได้รับความ
รู้อย่างกว้าง ๆ ทั้งที่ต่อเนื่องกับหลักสูตรและไม่ต่อเนื่องจากหลักสูตร โดยสถาน
ศึกษามีจุดมุ่งหมายในการจัดเพื่อที่จะให้การพัฒนาเด็กโดยสอดคล้องกับความ
มุ่งหมายของสถานศึกษา...

และจากผลงานวิจัยทั้งในประเทศไทยและของต่างประเทศ ก็พบว่า กิจกรรม
นักเรียนเป็นงานอย่างหนึ่งที่โรงเรียนจะต้องจัดขึ้น เพราะกิจกรรมนักเรียนเป็นสิ่งที่
ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าประสงค์ยิ่งขึ้น ดังความเห็นของ
จันทร์ ชุ่มเมืองปัก (2508 : 20) ได้กล่าววว่า

...กิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนที่มีความสำคัญ
ในอันที่จะช่วยเสริมสร้างให้ประสบการณ์และชีวิตประจำวันของผู้เรียนมีความสมบูรณ์
ยิ่งขึ้น พร้อมกับให้การเปรียบเทียบว่า ... ภาววิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรเป็นอาหาร
รสเลิศแล้ว กิจกรรมเสริมหลักสูตรก็คือส่วนประกอบที่สำคัญและจำเป็น อันใดแก่
เครื่องเทศและสิ่งชูรสนั้น การปรุงอาหารทองการเครื่องเทศและสิ่งชูรสอันใด
การเรียนการสอนก็ต้องการกิจกรรมนักเรียนนั่นเอง...

กระทรวงศึกษาธิการได้เล็งเห็นความสำคัญของกิจกรรมนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง
โดยเฉพาะในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 ทั้งนี้เพราะกิจกรรมนักเรียนมี
คุณค่าทางการศึกษาหลายประการ ดังคู่มือการจัดกิจกรรมนักเรียนของหน่วยศึกษานิเทศก์
กรมสามัญศึกษา (2524 : 3) ได้กล่าวจุดประสงค์ที่สำคัญของการจัดกิจกรรมนักเรียน
ไว้ว่า

1. ช่วยส่งเสริมความรู้ทางวิชาการให้กว้างขวางและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่นการ
ศึกษานอกสถานที่ทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง

2. ช่วยส่งเสริมและฝึกฝนให้นักเรียนได้ปรับตัวเข้ากับสังคม ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม เช่น งานนิทรรศการ งานแสดงละคร ฯลฯ
3. ส่งเสริมและฝึกฝนให้นักเรียนเป็นพลเมืองดีในสังคมระบอบประชาธิปไตย ฝึกให้นักเรียนรู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบ และรู้จักการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี
4. ปลุกฝังการทำงานเป็นหมู่คณะ อันจะช่วยส่งเสริมความสามัคคีธรรมในโรงเรียน
5. ช่วยปลุกฝังให้นักเรียนเกิดความรักและความภูมิใจในโรงเรียนของตน เช่น การแข่งขันกีฬา การประกวดทุกชนิด เช่น ประกวดมารยาท วาดภาพ การฝีมือ แข่งขันตอบปัญหาต่าง ๆ
6. ช่วยส่งเสริมความสามารถเฉพาะตัวหรือความถนัดของแต่ละบุคคล เช่น วาดรูป คุกกี้ แต่งคำประพันธ์
7. ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ เช่น งานด้านศิลปะ การจัดนิทรรศการ จัดป้ายนิเทศ การวาดภาพ การประดิษฐ์เศษวัสดุ
8. ช่วยส่งเสริมให้เป็นคนมีเหตุผล เช่น การอภิปราย การโต้วาที เป็นกิจกรรมที่ปลุกฝังให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักหาเหตุผล
9. ปลุกฝังให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
10. เพื่อความเพลิดเพลินและความสนุกสนาน เป็นการพักผ่อนคลายความตึงเครียด
11. เป็นการฝึกให้นักเรียนมีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักอดทน เช่น กิจกรรมประเภทพลศึกษาและการเล่นเกมต่าง ๆ

ด้วยเหตุนี้ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 จึงได้จัดหลักสูตรกิจกรรมเป็นรายวิชาหนึ่งในกลุ่มบุคลิกภาพ (คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ, 2520) และจัดเป็นวิชาบังคับให้เรียนทุกปี ต่อมาภายหลังได้ปรับปรุงโครงสร้างใหม่ (คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ, 2521) โดยกำหนดให้กิจกรรมอยู่นอกกลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ แต่เป็นส่วนหนึ่งในโครงสร้างของหลักสูตร และโรงเรียนต้องจัดให้มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนในหลักสูตรให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อตอบสนองความสนใจและเพื่อส่งเสริมพัฒนาบุคลิกภาพและอุปนิสัยของนักเรียนอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 คาบ และนักเรียนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมอย่างน้อยหนึ่งกิจกรรมต่อภาคเรียน การเข้าร่วมจะถือว่างานกิจกรรมใดต้องมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมอย่างน้อย 80% ของเวลาเรียนทั้งหมดในหนึ่งภาคเรียน การบ้านกิจกรรมนี้มีผลต่อการจบหลักสูตรด้วย เพราะนักเรียนจะจบหลักสูตรได้ก็ต่อเมื่อต้องผ่านกิจกรรมทุกภาคเรียนตลอดหลักสูตร และได้กำหนดขอบเขตของกิจกรรมไว้ 10 ประเภท ดังนี้ คือ

1. กิจกรรมลูกเสือหรือยุวกาชาด หรือเนตรนารี หรือกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์

2. กิจกรรมศาสนา
3. กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย
4. กิจกรรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
5. กิจกรรมการใช้ห้องสมุด
6. กิจกรรมส่งเสริมการใช้สินค้าไทย
7. กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม
8. กิจกรรมทัศนศึกษา
9. กิจกรรมนันทนาการ
10. กิจกรรมส่งเสริมวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร ✓

จึงอาจกล่าวได้ว่า ในแง่ของการจัดกิจกรรมนักเรียนนั้นได้มีส่วนสำคัญในการฝึกอบรมให้นักเรียนได้เกิดลักษณะความเป็นพลเมืองดีในหลายเรื่อง จากเอกสารการนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 82 พ.ศ. 2501 ของหน่วยศึกษานิเทศก์กรมการฝึกหัดครู ซึ่งได้ทำการประเมินผลโปรแกรมการจัดกิจกรรมในโรงเรียน พบว่า (หน่วยศึกษานิเทศก์ ผศ. 2501 : 124)

...สังเกตปฏิบัติการทั่วไปของนักเรียน ความมุ่งหมายอย่างหนึ่งของการจัดกิจกรรมรวมหลักสูตร คือการอบรมสั่งสอน และฝึกฝนนักเรียนให้มีคุณธรรมอันดีและเป็นพลเมืองดีของชาติ มีสัมมาคารวะ ศึกษามารยาทเรียบร้อย ฉลาดเฉลียวมีปฏิริยาออกมาทางพฤติกรรมที่ดี ย่อมแสดงให้เห็นว่า โปรแกรมกิจกรรมรวมหลักสูตรที่จัดนั้นได้บรรลุผลตามที่มุ่งหมายเอาไว้...

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงว่า การจัดกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนนั้นจะเป็นส่วนที่จะช่วยสร้างเสริมความเป็นพลเมืองดีในภาคปฏิบัติได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่โรงเรียนต้องการที่จะมุ่งเน้นในด้านพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่าง ๆ ที่ต้องการจะปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวเด็กนอกเหนือไปจากการเรียนการสอนตามปกติในชั้นเรียน จึงเห็นว่าควรที่จะได้ทำการวิจัยในเรื่องนี้ด้วยการศึกษาความคิดของผู้บริหารโรงเรียน และครูในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของเขตการศึกษา 6 ทั้งนี้เพื่อประมวลข้อมูลและข้อคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์ต่อการแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานของการจัดกิจกรรมนักเรียนต่อไป ดังมีรายละเอียดของการวิจัยต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูเกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดีจากการจัดกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของเขตการศึกษา 6

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนกับครูเกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดีจากการจัดกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของเขตการศึกษา 6

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จำกัดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้ คือ

1. ในด้านเกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดี ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะลักษณะความเป็นพลเมืองดีจากผลสรุปของผู้เชี่ยวชาญ เป็นขอบข่ายในการวิเคราะห์ (theoretical framework) ประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้

1.1 เป็นลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่เป็นคุณลักษณะและคุณสมบัติที่บุคคลพึงมีและปฏิบัติหรือแสดงออกต่อตนเอง

1.2 เป็นลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่เป็นคุณลักษณะและคุณสมบัติที่บุคคลพึงมีและปฏิบัติหรือแสดงออกต่อบุคคลอื่น

1.3 เป็นลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่เป็นคุณลักษณะและคุณสมบัติที่บุคคลพึงมีและปฏิบัติ หรือแสดงออกต่อสิ่งแวดล้อม

2. ในด้านของกิจกรรมนักเรียน ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะกิจกรรม 10 ประเภทที่ระบุไว้ในประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ที่ประกาศใช้เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2521 เท่านั้น

ประโยชน์ของการวิจัย

1. เพื่อจะได้ทราบแนวคิดของผู้บริหารการศึกษาและครูในโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของเขตการศึกษา 6

2. เพื่อจะได้ข้อมูล ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ เป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการนิเทศการศึกษาเกี่ยวกับการ

การจัดกิจกรรมนักเรียนในอันที่จะส่งเสริมให้โรงเรียนต่าง ๆ จัดกิจกรรมเพื่อสนองต่อลักษณะความเป็นพลเมืองดีของ เขตต่อไป

คำนิยาม

"กิจกรรมนักเรียน" หมายถึง ประสิทธิภาพต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อสนับสนุนหรือส่งเสริมการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายยิ่งขึ้น และหมายถึงกิจกรรม 10 ประเภทตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ที่ประกาศวันที่ 1 พฤษภาคม 2521 ดังต่อไปนี้ คือ

1. กิจกรรมลูกเสือ, ยุวกาชาด, เนตรนารี หรือกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์
2. กิจกรรมศาสนา
3. กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย
4. กิจกรรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
5. กิจกรรมการใช้ห้องสมุด
6. กิจกรรมส่งเสริมการใช้สินค้าไทย
7. กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม
8. กิจกรรมทัศนศึกษา
9. กิจกรรมนันทนาการ
10. กิจกรรมส่งเสริมวิชาการต่าง ๆ ในหลักสูตร

"ความคิดเห็น" หมายถึง ความเชื่อ ความคิดหรือการลงความเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือสิ่งใด ๆ ซึ่งในที่นี้ก็คือ การแสดงความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูในโรงเรียนที่มีต่อลักษณะความเป็นพลเมืองดีในการจัดกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 6

"ผู้บริหารโรงเรียน" หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียนและผู้ช่วยผู้อำนวยการทุกฝ่าย อาจารย์ใหญ่และผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ทุกฝ่าย ครูใหญ่และผู้ช่วยครูใหญ่

"ครู" หมายถึง ครูทุกคนในโรงเรียนที่ทำหน้าที่การสอนอยู่ในปีการศึกษา 2526 ซึ่งตามหลักสูตรได้กำหนดให้เป็นครูที่ปรึกษากิจกรรมนักเรียนทุกคน

"ลักษณะความเป็นพลเมืองดี" หมายถึง ลักษณะของผู้มีจริยธรรม คุณธรรม ซึ่งเป็นที่ยอมรับในสังคมไทย ซึ่งในที่นี้หมายถึงลักษณะของความเป็นพลเมืองดี 36 ลักษณะ

ในขอบเขตที่กำหนดไว้ 3 ด้าน คือ

- 1) เป็นคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่ดีที่เป็นคุณลักษณะหรือคุณสมบัติที่บุคคลพึงมีและปฏิบัติหรือแสดงออกต่อตนเอง
- 2) เป็นคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่ดีที่เป็นคุณลักษณะหรือคุณสมบัติที่บุคคลพึงมีและปฏิบัติหรือแสดงออกต่อบุคคลอื่น
- 3) เป็นคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่ดีที่เป็นคุณลักษณะหรือคุณสมบัติที่บุคคลพึงมีและปฏิบัติหรือแสดงออกต่อสิ่งแวดล้อม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบสำรวจ (Survey Research) ซึ่งผู้วิจัยจะดำเนินการดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างประชากร มี 2 กลุ่มตัวอย่าง คือ

1.1 ผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของเขตการศึกษา 6 ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 361 คน

1.2 ครูในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของเขตการศึกษา 6 ซึ่งปฏิบัติการสอนในปีการศึกษา 2526 มีจำนวนทั้งสิ้น 6,211 คน ซึ่งในจำนวนประชากรทั้ง 2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจะสุ่มมาเป็นกลุ่มตัวอย่างตามขั้นตอนดังนี้ คือ

ก) คำนวณกลุ่มตัวอย่างประชากรเพื่อหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างประชากร โดยใช้สูตร (Taro Yamone : 1970, pp. 581-583)

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

ซึ่งจะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างดังนี้ คือ

1) กลุ่มตัวอย่างของผู้บริหารจำนวน 189 คน

2) กลุ่มตัวอย่างของครูจำนวน 375 คน

รวมขนาดของจำนวนประชากรในกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 564 คน

ข) จากสถิติการศึกษา ปีการศึกษา 2526 ของสำนักงานเขตการศึกษา 6 ปรากฏว่ามีจำนวนครู ผู้บริหารโรงเรียน และจำนวนโรงเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นดังนี้ คือ

จังหวัด ประชากร	จังหวัด							
	อยุธยา	สระบุรี	สิงห์บุรี	อ่างทอง	ชัยนาท	ลพบุรี	อุทัยธานี	รวม
ผู้บริหาร	74	52	40	45	42	69	39	361
ครู	1,222	1,098	725	878	766	978	544	6,211
จำนวนโรงเรียน	29	23	12	14	13	20	12	123

ดังนั้นเมื่อคำนวณกลุ่มตัวอย่าง เป็นรายจังหวัดทั้งผู้บริหารและครู โดยการเทียบสัดส่วนจากขนาดของประชากรที่คำนวณจากสูตรก็จะได้อัตราดังนี้

จังหวัด	ผู้บริหาร		ครู	
	จำนวน	กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	กลุ่มตัวอย่าง
อยุธยา	74	39	1,222	74
สระบุรี	52	27	1,098	66
สิงห์บุรี	40	21	725	44
อ่างทอง	45	24	878	53
ชัยนาท	42	22	544	33
อุทัยธานี	39	20	766	46
ลพบุรี	69	36	978	59
รวม	361	189	6,211	375

ค) การสุ่มตัวอย่างทำเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้ คือ

1. สุ่มผู้บริหารโรงเรียนจากโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของเขตการศึกษา 6 ตามตารางสถิติปีการศึกษา 2526 โดยวิธีสุ่มอย่างง่าย (simple

Random Sampling) จะได้จำนวนผู้บริหารมาเท่ากับจำนวนกลุ่มตัวอย่างของผู้บริหาร
ในโรงเรียนแต่ละจังหวัดตามตารางข้างต้น รวมทั้งสิ้น 189 คน จากโรงเรียนทั้งสิ้น
123 โรงเรียน

2. สุ่มครูโดยยึดจำนวนโรงเรียนที่สุ่มผู้บริหารมาได้แล้วจาก
ข้อ 1. เป็นหลัก นำจำนวนโรงเรียนไปหารจำนวนครูที่ได้จากตารางข้างบน เพื่อเฉลี่ย
จำนวนตัวอย่างประชากรให้เท่า ๆ กันทุกโรงเรียนในแต่ละจังหวัด ซึ่งจะได้จำนวน
ประชากรทั้งสิ้น 375 คน ตามตาราง

2. เครื่องมือในการวิจัย ใช้แบบสำรวจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีลำดับการ
สร้างดังนี้

2.1 ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารเกี่ยวกับกิจกรรมนักเรียน มีอาทิ หลักสูตร
มัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรม
นักเรียน พ.ศ. 2520 คู่มือการจัดกิจกรรมนักเรียนของหน่วยศึกษานิเทศกรรมสามัญศึกษา
และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมนักเรียน

2.2 ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับลักษณะความเป็น
พลเมืองคืออย่าง เป็นขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวความคิดจากเอกสารซึ่งเป็นแนว
ความคิดของนักการศึกษา นักปกครอง นักวิทยาศาสตร์ นักการศาสนา และผลการวิจัยต่าง ๆ
เพื่อรวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดี ดังนี้คือ

- ก) ความคิดของนักการศึกษาของไทยและต่างประเทศ
- ข) ความคิดของนักการศาสนา
- ค) นักสังคมวิทยา
- ง) นักการเมือง การปกครอง
- จ) สถาบันทางการศึกษา การเมือง วัฒนธรรม
- ฉ) จากผลงานวิจัย

จากการศึกษาเอกสารดังกล่าวสามารถรวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับ
ลักษณะของความเป็นพลเมืองดีได้ 36 ลักษณะ (รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก)

ขั้นตอนที่ 2 จากการศึกษาศึกษาเอกสารตามขั้นตอนที่ 1 พบว่า แนว
ความคิดของนักการศึกษาก็ดี นักการศาสนาก็ดี นักการเมืองการปกครองก็ดี ตลอดจน

สถาบันต่าง ๆ และจากผลรายงานการวิจัยได้บ่งบอกว่า ลักษณะความเป็นพลเมืองที่จะพบในขอบเขตแ่งมุมต่าง ๆ เช่น นักการเมืองการปกครองจะมองในแง่ของการปฏิบัติตนของพลเมือง ทอสถาบันหรือทอสังคมส่วนรวมเป็นสำคัญ นักสังคมวิทยาจะมองในแง่การปฏิบัติทอตนเอง ครอบครัว และสังคม เป็นสำคัญ นักการศึกษาจะมองในแง่ของการปฏิบัติทอตนเอง ทอผู้อื่น ทอการทำงาน เหล่านี้เป็นต้น ผู้วิจัยจึงได้จำกัดขอบเขตคุณลักษณะดังกล่าวไว้เพียง 3 ด้านเท่านั้น คือ

- 1) คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่เป็นคุณลักษณะหรือคุณสมบัติที่บุคคลสิ่งมีและปฏิบัติหรือแสดงออกทอตนเอง
- 2) คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่เป็นคุณลักษณะหรือคุณสมบัติที่บุคคลสิ่งมีและปฏิบัติหรือแสดงออกทอผู้อื่น
- 3) คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่เป็นคุณลักษณะหรือคุณสมบัติที่บุคคลสิ่งมีและปฏิบัติหรือแสดงออกทอสิ่งแวดล้อม

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยจะนำคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีทั้งหมดที่ได้ศึกษามาให้ผู้เชี่ยวชาญได้แก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น หลังจากที่ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจแก้ไขเพิ่มเติมแล้ว ผู้วิจัยจะได้นำมาเป็นส่วนในการพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมในคุณลักษณะต่าง ๆ ของความเป็นพลเมืองดีอีกครั้งหนึ่ง แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อหาข้อสรุป เพื่อให้ได้มาซึ่งคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ผู้วิจัยจะไปสร้างเครื่องมือในการวิจัยต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยจะนำเอาลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจแก้ไขแล้ว มาจัดทำเป็นแบบสำรวจเพื่อใช้ในการวิจัยต่อไป

2.3 ลักษณะแบบสำรวจทั้งหมดจะมี 2 ตอน ดังนี้ คือ

ตอนที่ 1 แบบตรวจสอบรายการ (Check list) สำหรับสำรวจสถานภาพของผู้อยู่แบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบประมาณค่า (Rating Scale) สำหรับสำรวจความคิดเห็นลักษณะความเป็นพลเมืองดีในการจัดกิจกรรมนักเรียน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะจัดส่งและรับแบบสำรวจไปยังผู้อยู่ทอด้วยตนเองทุกโรงเรียน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลตอนที่ 1 : ใ้หาค่าร้อยละ

ข้อมูลตอนที่ 2 ให้นำหนักความคิดเห็นของแต่ละรายการ แล้วหาค่าเฉลี่ย
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความคิดเห็น โดยใช้ค่าที่
(t-test)

5. การเสนอผลการวิจัย

เสนอตามลำดับขั้นตอนดังนี้ คือ

บทที่ 1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและขอเสนอแนะ

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย